‹ figuur is vervolgens voor hem een kleinigheid. [...] De oorlogsdagboeken van de *Heeresgruppe B* worden door L. de Jong meermalen gebruikt. Deze uiterst belangrijke primaire bron was hem dus bekend. Indien hij met het hem ter beschikking staande bronnenmateriaal op een verantwoorde wijze had omgesprongen, was hem deze blunder bespaard gebleven. Terugkerend tot de door mij gestelde vraag, kom ik tot de slotsom, dat L. de Jong in deze kwestie op een uiterst onwetenschappelijke wijze te werk is gegaan.'

6. *Gemengd nieuws*

Specifieke onthullingen heeft het tweede deel van De Jongs geschiedwerk niet gebracht. In de pers beheerste, zoals gemeld, het thema van de neutraliteit de commentaren. Het bracht de Nederlandse Omroep Stichting ertoe een twee uur durend radioprogramma uit te zenden over het neutrale Nederland. Evert Werkman schreef een voorbeschouwing daarvan in *Het Parool* (19 december 1969):

‹ 'Wie zijn wij, om te oordelen over de fouten van een voorgeslacht? Eind augustus 1939 voorspelt een commentator van de AVRO dat er wel geen oorlog zal komen, want Hitler heeft de komende partijdag in Neurenberg aangekondigd als de partijdag van de vrede. Nou dan! Enkele weken later zegt dezelfde commentator; "Aandachtige, trouwe luistervrienden, ik heb mij vergist!" Die commentator was James Yoland, dè stem van die dagen, donker, rustig, voortreffelijk articulerend, geruststellend vooral. Ach ja, in elk geval geruststellender dan de vaderlijke stem van jonkheer De Geer, minister-president, die op 11 november van datzelfde jaar via de radio zei: "Een acuut gevaar bestaat er niet." Hoe acuut het oorlogsgevaar op dat moment wèl was, weten we inmiddels.

"Nederland neutraal – de laatste Kerstmis in vredestijd" is de titel van een meer dan twee uur durende documentaire, die de NOS-radio a.s. maandagavond om vijf over acht uitzendt via Hilversum 1. Dick Verkijk en Henk Enkelaar zijn de samenstellers en dat dr. L. de Jongs boek over de periode september '39–mei '40 voor beiden een leidraad èn een bron van inspiratie is geweest ligt voor de hand.

Twee uur luisteren naar stemmen is een vermoeiende zaak en in zekere zin is deze documentaire dan ook een experiment, waarbij de radio duidelijk mikt op een wat meer dan oppervlakkig geïnteresseerd publiek. Ter geruststelling: niet alleen het verleden spreekt. Ook een aantal Nederlanders, die Kerstmis 1939 bewust hebben beleefd en er nog zijn, geven hun indrukken en de documentaire wordt besloten met een veertig minuten (onvermijdelijk) forum.

Hoezeer juist radio een functie heeft bij een onderwerp als dit, dat toch min of meer uitputtend in De Jong's boek is behandeld, ondervindt men,